

ŠIKANANA NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH VE VYBRANÝCH OBCÍCH S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ ZLÍNSKÉHO KRAJE

PERSECUTION AT SPECIALIZED SECONDARY SCHOOLS IN THE COUNTY KROMĚŘÍŽ

Andrea Vitošová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra klinických oborů

Summary

The persecution is currently an ever more topical problem and it is considered as the most serious negative effect of the contemporary school system. The persecution has always been present, but it currently exerts alarming features compared with the past. This is particularly the increasing rate of persecution events at schools, decrease in the age limit of the offenders and increase in their aggressiveness and brutality.

In 2008, a research was implemented in the County Kroměříž, focused on problems of the persecution. The target of the research was to determine the occurrence and severity of the persecution at specialized secondary schools in the County Kroměříž. The research was quantitative and the data necessary were accumulated through the mediation of a questionnaire examination. The research examination included 903 respondents, students of the first and second years at specialized secondary schools in the County Kroměříž. The research implemented indicated that about 21% of the respondents encountered the persecution, 9% being the victims. The most frequent form of the persecution of these students is a verbal attack and abusive language (45%). 60% of the offenders were boys.

The research also demonstrated certain problems, such as for example announcing the persecution and its solution and problems of fighting the persecution at secondary schools. Thus, it is to recommend that schools should put a larger emphasize on the communication with students about this socially pathological phenomenon and on increasing the confidence between students and teachers and that they should particularly pay their attention to preventive actions.

Key words: persecution – specialized secondary school – persecution victim – persecution offender – prevention

Souhrn

Šikana je v dnešní době stále aktuálnějším pojmem a je považována za nejzávažnější negativní jev současného školství. Ačkoliv tu šikana byla vždy, dnešní doba vykazuje oproti minulosti alarmující znaky. Jde zejména o zvyšující se počet šikany na školách, snížení věkové hranice pachatelů a o nárůst agresivity a brutality těchto činů.

V roce 2008 byl proveden ve vybraných obcích s rozšířenou působností Zlínského kraje výzkum, zabývající se problematikou šikany na školách. Cílem výzkumu bylo zjistit výskyt a závažnost šikany na středních odborných školách v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod Hostýnem. Výzkum byl řešen jako výzkum kvantitativní, potřebná data byla získána prostřednictvím dotazníkového šetření. Výzkumného šetření se zúčastnilo 903 respondentů, studentů prvních a druhých ročníků středních odborných škol v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod Hostýnem. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že se šikanou se v současné škole setkalo 21 % respondentů a z toho 9 % respondentů je obětí šikany. Nejčastější formou šikanování těchto studentů bylo slovní napadání, nadávky, a to ve 45 %. Pachatelem šikany byli v 60 % chlapci.

Výzkum poukázal i na některé problémy, jakými jsou například oznámení šikany a její řešení a problematika boje středních škol proti šikaně. Proto je třeba doporučit školám klást větší důraz na komunikaci se studenty o tomto sociálněpatologickém jevu, klást důraz na větší důvěru mezi studenty a pedagogy a zaměřit se více na preventivní akce.

Klíčová slova: šikana – střední odborná škola – oběť šikany – pachatel šikany – prevence

ÚVOD

Šikana je složitý problém, který není možné právně pojmut jako jeden celek, neboť svými znaky a důsledky zasahuje do mnoha právních odvětví. Právní definici šikany tedy v našem právním řádu nenajdeme, proto Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pro komplexní řešení šikany vymezilo tuto problematiku takto: Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zstrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumějí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepříjemné podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou žáků (1). V současné době je na školách rozšířena i tzv. „majetková šikana“, nazývaná také šikanou ekonomickou. Dítě či mladistvý z nižší sociální vrstvy je zde objektem šikany kvůli tomu, že nemá značkové oblečení a obuv, nevlastní mobilní telefon apod. Prohlubují se rozdíly mezi žáky z bohatých a chudých rodin, objevují se problémy týkající se sociálně-ekonomické situace rodin (1, 3).

Ačkoliv se obvykle uvádí, že šikana je opakované ubližování, lze za šikanu považovat i jednorázový akt. Zvláště, jedná-li se o krutý a brutální čin, jednorázové vyhrožování a posmívání se druhému jedinci. V tomto případě lze za šikanu považovat i tuto jednotlivou událost bez dosavadní repetice. Důležitým znakem šikany je také bezbrannost oběti z jakéhokoli důvodu, např. z důvodu fyzického handicapu, psychické odlišnosti, neobratnosti, neprůbojnosti, izolovanosti v kolektivu... Jedná se o asymetrickou agresi. Obecně lze tedy šikanu charakterizovat jako patrný

úmysl ublížit, útoky jsou opakované a je zde patrný nepoměr sil mezi útočníkem a obětí. Pojmem šikana však nelze označovat vše nepříjemné a zlé, čím si děti a mladiství vzájemně ubližují. Problémem je, že neexistuje nějaká přesná, jednoznačná a ostrá hranice mezi tím, co je ještě normální a co už normální není (3, 6, 9, 11).

Ve své zárodečné formě se šikanování objevuje prakticky na všech školách. K projevům nekázně, nerespektování a porušování norem, pravidel a ustanovení školy dochází ve všech typech školských zařízení. Lze říci, že šikana je zřejmě stejně stará jako škola sama. Ačkoli je šikana v dnešní době velmi aktuální, docházelo k ní již před staletími. Zejména na internátních školách a univerzitách, kdy starší a silnější žáci hrubě zacházeli s mladšími, slabšími a nezkušenými nováčky. Jednalo se o jakési „přijímání“ nových členů do okruhu starších. Oproti dřívější době však dnešní šikanování ve školách vykazuje alarmující znaky. Jde především o vzrůstající počet případů šikany, snižování věkové hranice pachatelů šikany, zvýšenou brutalitu, agresi těchto činů a o její rafinovanost. Dalším alarmujícím příznakem dnešní šikany je také zaměření se agresorů na učitele jako oběti šikany. Stále častější je výskyt zbraní u žáků a natáčení a následné zveřejňování nahrávek zachycujících šikanu ve školách. Z tohoto důvodu je šikanování považováno za nejzávažnější negativní jev současného školství. Jde o problém komplexní, na jehož řešení se podílí více vědních disciplín a jejich přístupů: pedagogika, sociologie, psychologie a etika. Nejedná se však jen o jev spojený se školou, protože šikana zahrnuje i ostatní věkové skupiny. Jde tedy o problém celospolečenský. Se šikanou se můžeme setkat ve všech druzích školních zařízení, v dětských domovech, ve sportovních kroužcích, v zaměstnání, v armádě, ve vězení, ale i v rodině a také v domovech pro seniory. V každé z těchto oblastí a v každém z těchto

zařízení vykazuje šikana svá specifika, ať se jedná o formy šikanování či charakteristiky agresorů a obětí (1, 5, 7, 10).

Ukazatele šikany

Poznat, zda je mladistvý ve škole šikanován, mnohdy není snadné. Manipulativnost a v počátcích zdánlivá nenápadnost v projevech šikanování může vést k jeho přehlížení. Zejména proto je velmi důležité všimnout si varovných signálů, které se u oběti vyskytují a vztahují se nejen k jejímu chování, ale i k chování k jejímu blízkému okolí.

Příznaky šikany se dělí na nepřímé ukazatele, které se projevují změnou v chování či vzhledu oběti, a na ukazatele přímé, projevující se v chování okolí vůči oběti.

- nepřímé ukazatele (př. záškoláctví, nesoustředěnost, tělesné potíže, ztráta věcí, sebepoškození, chybění kamarádů, ustrašené vystupování, pozdní návraty ze školy,...);
- přímé ukazatele (např. úmyslné ponižování, zesměšňování, vyhrožování, ignorování, omezování osobní svobody, bití, krádeže věcí,...) (2, 12).

Prevence šikany na školách

Řešením šikany na školách se zabývá Metodický pokyn ministerstva školství č. 28 275/2000-22. Ten navazuje na jiný pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 14514/2000-51, který má na starosti řešení sociálněpatologických jevů ve škole. Tento pokyn stanovuje základní povinnost školy a jejich pedagogů v případě výskytu šikany (8).

Mezi preventivní opatření týkající se šikany patří pestrá paleta opatření, přístupů a metod. Automaticky se zde řadí povědomost o příčinách a stadiích šikanování, podávání informací o linkách důvěry, na které se mohou studenti obrátit. Nezastupitelnou složkou prevence šikanování je hledání cest, které ovlivní specifické rizikové faktory jak u oběti, tak u agresora a povedou k vytvoření zdravého veřejného mínění skupiny, ve které k šikaně dochází či může docházet. Tak jako u jiných výchovných problémů je i u šikany účinnější a jednodušší prevence. V oblasti šikanování se prevence dělí na primární (preventivní progra-

my, budování přátelských vztahů ve skupině, edukace osobnostního rozvoje a komunikačních dovedností atd.) a sekundární (včasná diagnostika, pedagogická opatření, výchovná práce s agresory). Terciární prevence u nás není ještě příliš rozvedena. Jde o možnost škol využít speciální pracoviště, která by celodenně pracovala s agresory. Za součást prevence je považována i pomoc a podpora ministerstva a krajských úřadů školám při vytváření prevence šikanování, kontrola škol ze strany České školní inspekce, ministerstva školství a krajských úřadů a také monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí a mládeže nevládními organizacemi (Občanské sdružení proti šikanování, Amnesty International atd.) (1, 8, 9, 11).

V České republice byl v rámci prevence šikanování na školách realizován Český intervenční program. Zaměřuje se na primární a sekundární prevenci a jeho zásadním záměrem je celoškolský přístup. Aby byla prevence opravdu účinná, je třeba věnovat tento speciální program proti šikaně do systému vzdělávacího programu. Ačkoliv je k rozvoji šikanování zapotřebí souhry řady příčin a podmínek v oblasti lidské přirozenosti a společenskokulturního kontextu, přesto lze říci, že školní intervenční programy samy o sobě mohou mít významný dopad na snížení výskytu agrese mezi studenty. Tyto programy však mají větší účinnost na základních školách. Je to pravděpodobně dáno tím, že studenti na středních školách jsou již v drtivé většině proti účinkům těchto programů na jejich chování značně odolní. Nicméně i na středních školách mají tyto programy v prevenci své nezastupitelné místo (6).

Cíl výzkumu

Zmapovat výskyt a závažnost šikany na středních odborných školách ve vybraných obcích s rozšířenou působností Zlínského kraje.

Hypotézy výzkumu

Snahou provedeného výzkumu na téma „Šikana na středních odborných školách ve vybraných obcích s rozšířenou působností Zlínského kraje“ bylo zmapovat výskyt a závažnost šikany na středních odborných školách v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod

Hostýnem. Pro dosažení vytyčeného cíle byly stanoveny následující hypotézy:

H1: Šikana se na středních odborných školách vyskytuje.

H2: Šikana na středních odborných školách není závažného charakteru.

H3: Pachatelé šikany mají i kázeňské problémy.

H4: Pachatelé šikany jsou častěji chlapci než dívky.

METODIKA

Projekt byl řešen jako výzkum kvantitativní. Potřebná data byla získána prostřednictvím dotazníkového šetření. Dotazník byl sestaven z 20 otázek uzavřeného, polootevřeného, otevřeného a filtračního typu. Některé otázky dotazníku obsahovaly podotázky. Jeho vyplnění bylo zcela dobrovolné a anonymní.

Výzkumný soubor tvořili studenti deseti středních odborných škol vybraných obcí s rozšířenou působností Zlínského kraje (Kroměříž, Holešov a Bystřice pod Hostýnem). Hlavním kritériem pro zařazení respondentů do výzkumného souboru bylo: respondenti jsou studenti prvních a druhých ročníků státní čtyřleté střední odborné školy se sídlem v bývalém okrese Kroměříž (nyní obce s rozšířenou působností), škola s minimálním počtem 150 studentů. Výzkumný soubor byl zvolen na základě kvótního výběru. Výzkum byl prováděn v měsících leden až únor 2008

na 10 středních odborných školách splňujících kritéria pro zasazení do výzkumného souboru.

Během výzkumu bylo rozdáno celkem 1 021 dotazníků, z nichž se všechny vrátily zpět. Z navrácených 1 021 dotazníků bylo 118 vyplněno chybně či neúplně, proto byly vyřazeny. Výzkumný soubor tedy tvořilo 903 (385 mužů, 518 žen) respondentů středních odborných škol v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod Hostýnem. Návratnost dotazníků činila 100 %, k výzkumu bylo použito 88 % dotazníků. Výzkum sleduje počet šikanovaných, problematiku šikany současné školy a celkový počet dětí, kteří sami již někdy někoho šikanovali

VÝSLEDKY

Z celkového počtu 1 021 dotazníků bylo k vlastnímu výzkumu použito a pracováno s 903 dotazníky (100 %). Provedeného výzkumu se zúčastnilo 385 mužů (43 %) a 518 žen (57 %). Všichni respondenti byli studenty prvních a druhých ročníků vybraných státních čtyřletých středních odborných škol v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod Hostýnem. Z tohoto počtu bylo 7 škol z Kroměříže, 1 škola z Holešova a 2 školy z Bystřice pod Hostýnem.

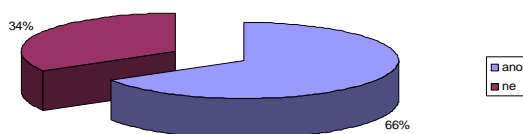
Níže uvedené grafy znázorňují vybrané odpovědi respondentů, studentů středních odborných škol v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod Hostýnem.

Tabulka 1 Vymezení pojmu šikana (v %)

Druh šikany	Odpovědi respondentů (%)
Fyzický útok	89 %
Slovní napadání, nadávky	80 %
Ponižování	79 %
Vyhrožování	74 %
Pomluvy	16,6 %
Ignorace a záměrné přehlížení	15,4 %
Vydírání	74 %
Braní věcí, peněz, svačiny	72 %
Jiné	2,5 %

Tabulka 1 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, co si představují pod pojmem šikana. Respondentům bylo nabídnuto několik možností, z kterých mohli zvolit více možností či uvést své vlastní představy. V otázce nebyly záměrně uvedeny všechny druhy šikany. Nejvíce odpovědí – 804 (89%) – získala možnost

fyzický útok, 724 (80 %) slovní napadání, nadávky, 719 (79 %) ponižování, 671 (74 %) vyhrožování, 150 (16,6 %) pomluvy, 139 (15,4 %) ignorace a záměrné přehlížení, 669 (74 %) vydírání, 654 (72 %) brání věcí, peněz, svačiny a 23 (2,5 %) odpovědí získala možnost jiné.

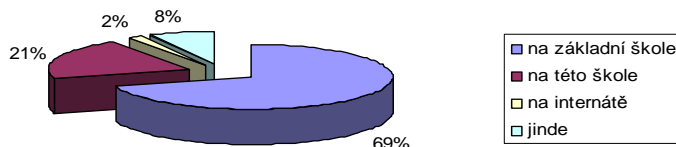

*Zdroj: vlastní výzkum

Graf 1 Setkání se šikanou (v %)

Graf 1 poukazuje na setkání respondentů se šikanou. Z 903 dotazovaných respondentů se 599 (66 %) respondentů již někdy se šika-

nou setkala a 304 (34 %) respondentů se se šikanou nesetkala.

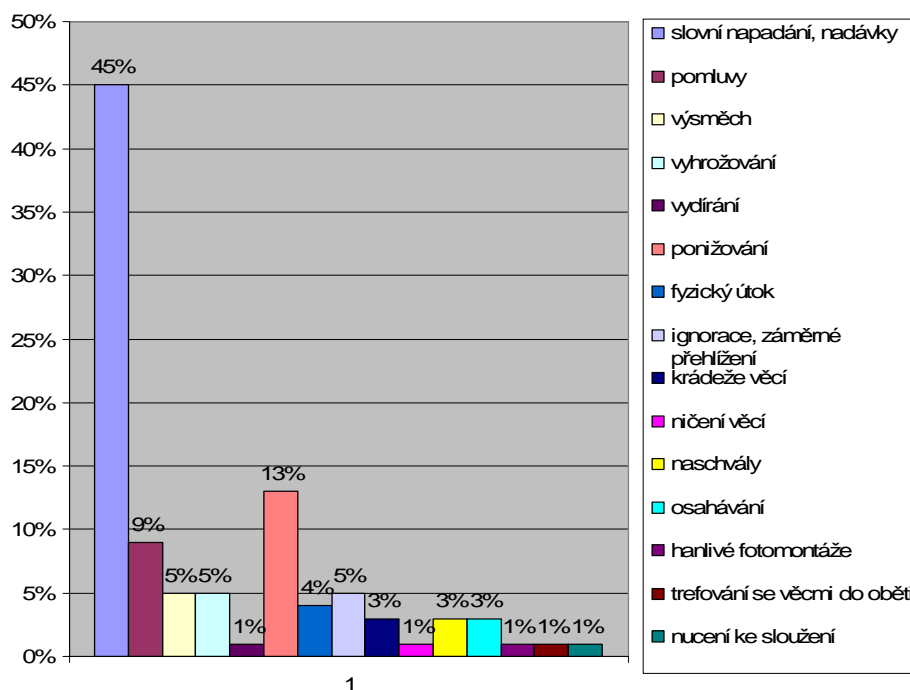

*Zdroj: vlastní výzkum

Graf 2 Místo setkání se šikanou (v %)

Graf 2 místo setkání se šikanou – odpovědalo 599 respondentů, kteří se již se šikanou setkali. Respondenti mohli uvést více možností odpovědí, celkem tedy bylo 719 (100 %) odpovědí. Jako nejčastější místo šikany byla v grafu 2 uvedena v 503 (69 %) odpovědích základní škola, ve 150 (21 %) odpovědích

současná škola, 12 (2 %) respondentů uvedlo internát a 54 (8 %) respondentů zvolilo možnost jiné. Jako jiné místo uvedlo 59 % respondentů ulice, 7 % tábor, 4 % na zábavě, 9 % předchozí škola, 2 % internet, 6 % místo bydliště, 2 % zájmový kroužek a 11 % parta.

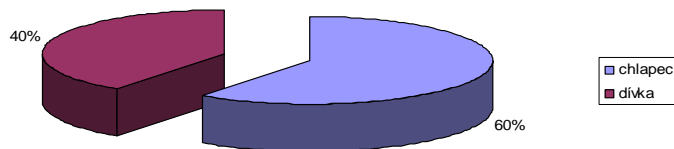

*Zdroj: vlastní výzkum

Graf 3 Způsob šikany u 53 respondentů současné školy (v %)

Graf 3 se zabýval otázkou, jakým způsobem je respondentům ubližováno. Na tuto otázku odpovídalo 53 (z 599, což je 9 %) respondentů, kterým je v současné škole ubližováno. Tito respondenti mohli uvést více možností. Z celkového počtu 79 odpovědí (100 %) bylo slovní napadání, nadávky uvedeno ve 36 (45 %) případech. Pomluvy byly zastoupeny v 7 (9 %) případech, výsměch ve 4 (5 %) případech, vyhrožování ve 4 (5 %) případech, vydírání v 1 (1 %) případě, ponižování v 10 (13 %) případech, fyzický útok ve 3 (4 %)

případech, ignorace, záměrné přehlížení ve 4 (5 %) případech, krádeže věcí ve 2 (3 %) případech, ničení osobních věcí v 1 (1 %) případě, naschvály ve 2 (3 %) případech. Sexuální obtěžování formou osahávání bylo uvedeno ve 2 (3 %) případech, přestože při definování pojmu šikana zmínili tento druh šikany jen dva respondenti. Hanlivé fotomontáže v 1 (1 %) případě, trefování se věcmi do vlastní osoby v 1 (1 %) případě a nucení agresory ke sloužení v 1 (1 %) případě.

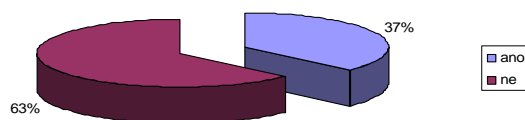

*Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4 Pohlaví šikanujících – z 53 respondentů současné školy (v %)

Graf 4 se zabývá pohlavím šikanujících; 33 (60 %) respondentů uvedlo, že je šikanováno chlapcem a dívku označilo 22 (40 %) re-

spondentů. Z tohoto počtu navíc 2 respondenti uvedli, že jim ubližuje zároveň chlapec i dívka.

*Zdroj: vlastní výzkum

Graf 5 Kázeňské problémy šikanujících (v %)

Zda mají tito pachatelé šikany i kázeňské problémy ukazuje graf 5. Z 599 respondentů odpovědělo 84 (14%) respondentů, kteří sami již někdy někoho šikanovali. Z těchto 84 odpovídajících (100%) zvolilo 31 (37 %) respondentů možnost ano a 53 (63 %) respondentů možnost ne – že tedy nemá žádné kázeňské problémy. Z kázeňských problémů udali respondenti ve 13 % důtku učitele, ředitele, v 10 % sníženou známku z chování, ve 3 % podmíněné vyloučení, ve 23 % porušování školního řádu, ve 45 % nevhodné chování a v 6 % neomluvené hodiny.

DISKUSE

Šikana je jako zvláštní způsob agrese jedním z nejzávažnějších problémů ohrožujících mravní a duševní vývoj studentů. Jednoznačně stanovit, zda jde přímo o šikana či pouze

o klukovinu, je velmi obtížné. Zjednodušeně je možno říci, že rozhodující je to, jak tyto „legrácky“ prožívá postižený jedinec. Šikana je velmi nebezpečný jev poškozující oběť jak psychicky, tak mnohdy i fyzicky a tyto následky mohou být vážné, dlouhodobé i celoživotní. Proto je velmi důležité včas šikanu rozpoznat a řešit, k čemuž může dopomoci i zapořádání výskytu a závažnosti šikany mezi studenty.

Pokud hovoříme o výskytu šikany mezi studenty středních odborných škol v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod Hostýnem, je možno z výzkumu konstatovat, že tento celospolečenský problém je i zde rozšířen, avšak povědomí studentů o tomto problému je stále nedostatečné. Studenti měli v dotazníkovém šetření odpovědět na otázku, co si představují pod pojmem šikana (viz tab. 1). Z výsledků této

otázky vyplynulo, že si respondenti představují pod pojmem šikana především fyzický útok, poté slovní napadání, nadávky a ponižování. Naopak možnost pomluvy a ignorace, záměrné přehlížení mnoho z respondentů za šikanu vůbec nepovažuje. Také možnost jiné nebyla respondenty skoro vůbec využita. Pokud ano, byl respondenty uveden výsměch, naschvály a falešné obviňování. Přestože Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR vymezilo šikanování i jako sexuální obtěžování až zneužívání a nápadné přehlížení, převážná většina populace za šikanu stále považuje jen bití a nadávky (1). Což potvrzuje i tento výzkum. Ačkoliv je šikana stále diskutovanějším problémem, mladá populace o ní přesto nemá dostatečné informace.

Z celkového počtu 903 respondentů se se šikanou setkalo 599 (66 %) dotazovaných (viz graf 1). Toto vysoké procento potvrzují i mnohé výzkumy, které poukazují na nárůst šikany. Problém šikana je celosvětový a nevyhýbá se ani vyspělým zemím jako Švédsko, Velká Británie či USA. 150 (21 %) dotazovaných se se šikanou setkalo přímo v současné škole (viz graf 2). Výsledek přítomnosti šikany v současné škole však není příliš optimistický a rozhodně nepoukazuje na větší schopnost mládeže uvědomovat si nebezpečnost tohoto jevu, a proto být proti šikaně více odolný na rozdíl od dětí na základních školách. Je třeba taktéž upozornit na přítomnost šikany prostřednictvím internetu (2 %). Přestože je toto procento poměrně nízké, potvrzuje fakt, že je tento moderní vynález šikany na vzestupu (12).

53 (9 %) respondentů bylo v současné škole přímo šikanováno. Toto procento je poměrně nízké, není však radno je podceňovat a brát optimisticky. Dotazníkového šetření se neúčastnili všichni studenti vybraných škol (nepřítomnost některých studentů vybraných ročníků, spolupráce jen s vybranými ročníky školy), proto nelze zcela jednoznačně říci, že se šikana na středních odborných školách nevyskytuje v takovém měřítku jako na školách základních. Navíc se bohužel ještě stále mnoho obětí bojů šikanu přiznat, ať již okolí či dokonce samo sobě. Tito respondenti taktéž ve většině případů neměli ve třídě žádného kamaráda a označili se za neoblíbené ve třídním kolektivu. Tento výsledek lze potvrdit, protože

budoucí oběť šikany lze rozpoznat i podle toho, že nemá ani jednoho kamaráda a je zcela izolovaná či počet jejích kamarádů je velmi omezený (7). Oběti byly šikanovány nejčastěji formou slovního napadání, nadávek (45 %) (viz graf 3). Tento druh šikany je považován i u dětí na základních školách za jeden z nejčastějších (9). Dále byly uvedeny pomluvy a ponižování. Šikana však nedosáhla závažného charakteru. Pro účely tohoto výzkumu byla stanovena následující kritéria, kdy za závažný charakter šikany byla považována fyzická šikana, vyhrožování, vydírání a opakované hrubé slovní napadání. Jak dále z výzkumu vyplynulo, respondenti byli nejčastěji šikanováni několikrát do týdne či měsíce a samotné šikanování trvalo již několik měsíců či déle (1,5–2 roky). Alarmujícím faktem je, že šikanování trvá déle než rok, a přesto je stále neodhaleno. V tomto případě se nabízí několik důvodů k polemizování, proč by tomu tak mohlo být. Agresor je buď natolik rafinovaný, že své šikanování dovede před okolím úspěšně skrývat, nebo má na oběť takový vliv, že se oběť neodváží šikanu oznámit. Nabízí se i možnost nezájmu okolí o toto dění. Ať již nezájmu pedagoga, který šikanu nevidí nebo nechce vidět, chování agresora považuje jen za pubertální výstupy či vinu svaluje na oběť, tak u spolužáků, kteří šikaně jen lhostejně přihlížejí, aniž by s ní něco udělali, zavírají před ní oči nebo ji v tom nejhorším případě dokonce schvalují. Na vině může být i nezáměr školy a nedostatečná prevence (7). Jako nejčastější místo šikany respondenti uvedli třídu a šatny školy.

Pachatel šikany pak byl nejčastěji spolužák respondentů (48 případů) či starší žáci. Přestože je šikanování považováno spíše za doménu chlapců, ani dívkám se nevyhýbá, což potvrzuje i tento výzkum (viz graf 4). Specifikem šikany dívek je šikana psychická (pomluvy, ignorace, záměrné vylučování z aktivit atd.), která je mnohem rafinovanější a často bývá dobře skrytá (12). Výzkum měl taktéž přinést odpověď na otázku, zda respondenti sami někdy někoho šikanovali; 84 (9 %) respondentů uvedlo, že někdy někoho šikanovalo a 819 (91 %) respondentů nikdy nešikanovalo. Bohužel nelze říci, že je toto poměrně nízké procento až tak zcela pravdivé. Ve skutečnosti je

pravděpodobně mnohem větší, jelikož si mnoho jedinců nepřizná, že někdy někoho šikanovalo. Často svůj čin omlouvají tím, že to vlastně ani nebyla šikana, spíš jen legrácky a o nic nešlo. Ovšem oběť těchto „legráček“ to mnohdy vnímá zcela jinak. Pokud sami respondenti někoho šikanovali, měli odpovědět na otázku, zda mají i kázeňské problémy a jaké (viz graf 5). Z 84 (100 %) respondentů, kteří sami již někdy někoho šikanovali, zvolilo 31 (37 %) respondentů možnost ano a 53 (63 %) respondentů možnost ne. Z kázeňských problémů byly uvedeny nejčastěji důtky učitele, ředitele či snížená známka z chování za nevhodné chování a porušování školního řádu. Agresorem nemusí být tedy jen „problémový“ student. Mnohdy je iniciátorem šikany jedinec sympatický s velkou sociální zdatností, jedinec vycházející vstříc pedagogům, spolupracující, schopný plnit požadavky, podporující výukové záměry pedagoga, podporující kázeň. Často je považován za jednoho z nejlepších studentů. Šikánování ovšem není věcí vnějšího a kázeňského chování, ani dílčí záležitostí či dílčím selháním. Proměna hodného studenta v agresivního má své skryté vnitřní zákonitosti, které jsou vnějšímu pohledu nepřístupné a vymykají se běžné logice (4, 6, 10).

ZÁVĚR

Cílem výzkumu provedeného počátkem roku 2008 na 10 středních odborných školách ve vybraných obcích s rozšířenou působností Zlínského kraje bylo zmapovat výskyt a závažnost šikany v těchto školských zařízeních. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že šikana se na středních odborných školách v Kroměříži, Holešově a Bystřici pod Hostýnem vyskytuje. Z celkového počtu 903 respondentů se již 599 dotazovaných studentů během svého studia setkalo s nějakou formou šikany a 150 z nich se se šikanou setkalo přímo v současné škole; 53 studentů se dokonce samo stalo obětí šikany ze strany svých spolužáků. Nejčastější formou šikánování těchto studentů bylo slovní napadání, nadávky, ponižování, pomluvy, výsměch a záměrná ignorace. Šikánování však na základě stanovených kritérií nedosáhlo závažného stupně. Z výzkumu také vyplynulo, že pachatelem šikany byli ve 33 případech chlapci, spolužáci oběti. Dále také, že 84 z 903

studentů již někdy někoho šikanovalo. Výzkum však neprokázal, že šikanující mají i kázeňské problémy. Výzkum poukázal i na některé problémy, jakými je například oznámení šikany a její řešení. Šikana bývá často neoznámena nebo oznámena, avšak danou osobou neřešena. Problémem je taktéž boj středních škol proti šikaně. Pouze 71 studentů se domnívá, že jejich škola nějak účinně bojuje proti šikaně, a 549 studentů vůbec neví, zda jejich škola nějak bojuje proti šikaně. Proto je třeba doporučit školám klást větší důraz na komunikaci se studenty o tomto sociálně patologickém jevu, klást důraz na větší důvěru mezi studenty a pedagogy a zaměřit se více na preventivní akce.

LITERATURA

1. Bendl, S.: Prevence a řešení šikany ve škole. 1. vyd. Praha: 2003. ISV nakladatelství, s. 197. ISBN 80-86642-08-9.
2. Erb, H.: Násilí ve škole a jak mu čelit. 1. vyd. Praha: 2000. AMULET s. r. o., s. 126. ISBN 80-86299-22-8.
3. Fryšták, M.: Šikana jako sociálně patologický jev. [online]. 20.10.2007. [cit. 2007-20-10]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/2003/casopisy/pol/0411/sikana_info.html
4. Hrdinová, M.: Šikana ve společnosti existuje, její projevy se mohou objevit v každém kolektivu. In: Týdeník Kroměřížska, leden 2008/5, ročník 7, s. 7.
5. Kolář, M.: Bolest šikánování. 1. vyd. Praha: 2001. Portál, s. r. o., s. 256. ISBN 80-7178-513-X.
6. Kolář, M.: Jak na šikanu [online]. 22.11.2007. [cit. 2007-22-11]. Dostupné z: <http://kultura.blog.cz/0602/clanek-mesice-sikana>
7. Kolář, M.: Skrytý svět šikánování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc. 2. vyd. Praha: 2000. Portál, s. r. o., s. 128. ISBN 80-7178-409-5.
8. Liga lidských práv. Šikana z právního hlediska. [online]. 21.11.2007. [cit. 2007-21-11]. Dostupné z: http://www.sikana.cz/sikana_prav_rozb.html
9. Lovasová, L.: Šikana. Praha: 2005. Sdružení Linka bezpečí, s. 27.
10. Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. 1. vyd. Praha: 1998. Portál, s. r. o., s. 336. ISBN 80-7178-226-2.
11. Občanské sdružení proti šikaně. Metodické východisko pro vyšetřování pokročilé šikany ve školských zařízeních. [online]. 21.11.2007. [cit. 2007-21-11]. Dostupné z: <http://www.sikana.cz/metoda.html>. Listopad 21, 2007.
12. Portál šikana. [online]. 22.11.2007. [cit. 2007-22-11]. Dostupné z: <http://syndrompopulace.blog.cz/rubriky/sikana>. Listopad 22, 2007.

Andrea Vitošová
vitosova@seznam.cz